

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра комп'ютерних наук та інформаційних технологій (№ 302)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

(підпис) О.В. Малєєва
(ініціали та прізвище)

« 29 » ____ 08 ____ 2023 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА ОБОВ'ЯЗКОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Моделі та методи дискретної математики
(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 12 «Інформаційні технології»
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 126 «Інформаційні системи та технології»
(код і найменування спеціальності)

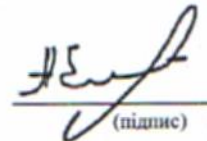
Освітня програма: «Розподілені інформаційні системи»
(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Харків 2023 рік

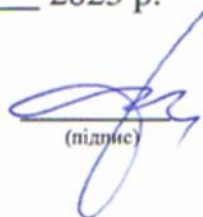
Розробник: Єлізева А.В., доцент, к.т.н., доцент
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри комп'ютерних наук та інформаційних технологій (№ 302)

Протокол № 659/09 від « 29 » 08 2023 р.

Завідувач кафедри д.т.н., проф.
(науковий ступінь і вчене звання)

О.Є. Федорович
(ініціали та прізвище)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни (денна форма навчання)
Кількість кредитів – 5	Галузь знань <u>12 «Інформаційні технології»</u> Спеціальність <u>126 «Інформаційні системи та технології»</u> Освітня програма <u>«Розподілені інформаційні системи»</u> Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Обов’язкова
Кількість модулів – 1		Навчальний рік
Кількість змістовних модулів – 2		2023/2024
Індивідуальне завдання: РР “ <u>Методи вирішення задач на графах</u> ”		Семестр
Загальна кількість годин – 64/150		1-й
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4		Лекції*
		32 години
		Практичні, семінарські*
		- - годин
		Лабораторні*
	32 години	
	Самостійна робота	
	86 годин	
	Вид контролю	
	модульний контроль, іспит	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: 64/86.

* Аудиторне навантаження може бути зменшене або збільшене на одну годину залежно від розкладу занять.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення: надати знань про сучасні методи дискретної математики для рішення задач моделювання та оптимізації.

Завдання: вивчення основних напрямків та способів застосування методів дискретної математики з використанням сучасних програмних платформ (MatLab та ін.).

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких **компетентностей**:

– здатність до побудови логічних висновків, використання формальних мов і моделей алгоритмічних обчислень, проектування, розроблення й аналізу алгоритмів, оцінювання їх ефективності та складності, розв’язності та нерозв’язності алгоритмічних проблем для адекватного моделювання предметних областей і створення програмних та інформаційних систем (ФК3);

– здатність опанувати сучасні методи математичного моделювання об’єктів, процесів і явищ, розробляти моделі й алгоритми чисельного розв’язування задач математичного моделювання з урахуванням похибок наближеного чисельного розв’язування професійних задач (ФК4);

– здатність до системного мислення, застосування методології системного аналізу для дослідження складних проблем різної природи, методів формалізації та розв’язуванні системних задач, що мають суперечливі цілі, невизначеності та ризику (ФК6);

– здатність застосовувати теоретичні та практичні основи методології та технології моделювання, реалізовувати алгоритми моделювання для дослідження характеристик і поведінки складних об’єктів і систем, проводити експерименти за допомогою програми моделювання з обробкою й аналізом результатів (ФК10).

Програмні результати навчання:

– використовувати сучасний математичний апарат неперервного та дискретного аналізу, лінійної алгебри, аналітичної геометрії, в професійній діяльності для розв’язання задач теоретичного та прикладного характеру в процесі проектування та реалізації об’єктів інформатизації за галузями (ПРН2);

– демонструвати розуміння принципів моделювання організаційно-технічних систем і операцій; методів дослідження операцій, розв’язання одно – та багатокритеріальних оптимізаційних задач лінійного, цілочисельного, нелінійного, стохастичного програмування (ПРН6);

– забезпечувати ефективне управління якістю продуктів і сервісів як складових інформаційно-управляючих систем (ПРН17).

У результаті вивчення даного курсу студент повинен знати:

– основи дискретної математики, необхідні для вивчення інших математичних дисциплін та інформатики та вирішення прикладних задач;

На підставі отриманих теоретичних знань студент повинен уміти:

- застосовувати найпростіші методи дискретної математики для вирішення типових завдань ;

- орієнтуватися в методах дискретної математики , застосовуваних для вирішення прикладних задач;

- володіти навичками застосування базового інструментарію дискретної математики для вирішення прикладних задач;

- володіти методикою побудови, аналізу та застосування моделей дискретної математики для оцінки стану і різних явищ і процесів.

Міждисциплінарні зв'язки:

Даний курс нерозривно пов'язаний з наступними дисциплінами, які вивчають студенти у тому ж самому семестрі:

- «Основи програмування»;

- «Вища математика».

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовний модуль 1. Основи теорії множин та алгебри логіки

Тема 1. Вступ до навчальної дисципліни «Дискретна математика».

Множини. Операції над множинами. Системи рівнянь в алгебрі множин.

Тема 2. Алгебра висловлювань.

Визначення логічних зв'язків. Тавтології й протиріччя. Закон подвійності. Довершені диз'юнктивні на кон'юнктивні нормальні форми. Повнота мови.

Тема 3. Основи бульової алгебри.

Бульові функції. Теорема Яблонського й доведення повноти базису бульових функцій. Застосування бульових функцій для синтезу дискретних автоматів. Застосування бульових функцій для розробки релейно – контактних схем. Мінімізація бульових функцій. Метод Квайна-Мак-Класкі для мінімізації бульових функцій.

Тема 4. Обчислення висловлювань.

Формулювання задачі мінімізації у класі ДНФ. Бульові функції в імплікативному базисі.

Тема 5. Синтез цифрових автоматів.

Математична модель програмованої логічної матриці. Автомати Мура та Мілі. Функції входу, виходу та збудження. Різновиди тригерних комірок.

Модульний контроль.

Змістовний модуль 2. Математична логіка. Комбінаторний аналіз. Теорія графів.

Тема 1. Алгебра предикатів.

Предикатні формули. Рівносильні формули. Тотожно – істинні предикатні форми. Основні правила при перетворенні кванторно-предикатних форм до передчасно-нормальної форми.

Тема 2. Теорія алгоритмів.

Задача побудови машин Тюрінга. Нормальний алгоритм Маркова. Поняття про алгоритмічно розв'язувані й нерозв'язувані проблеми. Робота багатострічкової машини Тюрінга.

Тема 3. Основи комбінаторики.

Предмет, метод і значення комбінаторики. Основні правила комбінаторики. Основні теореми про кількість вибірок.

Тема 4. Основи теорії графів.

Основи теорії графів. Полустепінь підмножини, підграф, частковий граф. Зв'язність графу. Метод Мальгранжа. Приклад функцій на графах. Метод Демукрона, функція Гранді. Основні типові комбінаторні співвідношення.

Модульний контроль.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	усього	денна форма			
		у тому числі			
	л	п	лаб	с.р.	
Модуль 1					
Змістовий модуль 1					
Тема 1 Вступна лекція. Множини та операції над множинами.	4	2	-	2	-
Тема 2. Алгебра висловлювань.	16	4	-	2	10
Тема 3. Основи бульової алгебри.	16	2	-	4	10
Тема 4. Обчислення висловлювань.	18	4	-	4	10
Тема 5. Синтез цифрових автоматів.	16	2	-	4	10
Модульний контроль	2	2	-	-	-
Усього годин	72	16	-	16	40
Модуль 2					
Змістовий модуль 2					
Тема 1. Алгебра предикатів.	18	4	-	4	10
Тема 2. Теорія алгоритмів.	16	2	-	4	10
Тема 3. Основи комбінаторики.	16	4	-	2	10
Тема 4. Основи теорії графів.	16	4	-	6	6
Модульний контроль	2	2	-	-	-
Усього годин	68	16	-	16	36
Розрахункова робота	10	-	-	-	10
Усього з дисципліни	150	32	-	32	86

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Не передбачено навчальним планом		

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не передбачено навчальним планом	

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Алгебра множин і доведення тотожності різних алгебраїчних виразів.	4
2	Теорема Яблонського й доведення повноти базису булевих функцій.	4
3	Алгебра Жегалкіна та мінімізація булевих функцій.	4
4	Приклади виводу тотожно-істинних формул з теорії L.	4
5	Основні визначення предикатів і кванторів при побудові кванторно-предикатних форм.	4
6	Аналіз роботи машини Тюрінга й алгоритму Маркова.	4
7	Основні типи комбінаторних задач.	4
8	Виконання прикладів за допомогою алгоритмів Демукрона й Мальгранжа	4
	Разом	32

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Системи рівнянь в алгебрі множин.	6
2	Довершені диз'юнктивна нормальна форма.	10
	Довершені кон'юнктивна нормальна форма.	10
3	Метод Квайна-Мак-Класкі для мінімізації булевих функцій.	12
4	Булеві функції в імплікативному базисі.	8
5	Основні правила при перетворенні кванторно-предикатних форм допередчасно-нормальної форми.	10
6	Різновиди машини Тюрінга.	4
	Робота багатострічкової машини Тюрінга.	4
7	Основні типові комбінаторні співвідношення.	8
	Прикладні задачі на графах	14
	Разом	86

9. Індивідуальні завдання

1. Виконання розрахункової роботи на тему «Методи вирішення задач на графах».

10. Методи навчання

Проведення лекцій, лабораторних робіт, індивідуальні консультації з питань нового матеріалу, самостійна робота студентів.

11. Методи контролю

Здача лабораторних робіт, модульний контроль, іспит.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

12.1. Розподіл балів, які отримують студенти (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0...0,5	6	0...3
Виконання і захист лабораторних робіт	0...2	8	0...16
Модульний контроль	0...25	1	0...25
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0...0,5	6	0...3
Виконання і захист лабораторних робіт	0...2	8	0...16
Модульний контроль	0...25	1	0...25
Розрахункова робота	0...12	1	0...12
Усього за семестр			0...100

Семестровий контроль (іспит) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту. Під час складання семестрового іспиту студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для іспиту складається з 4 практичних задач. За кожне правильне розв'язання задачі студент отримує по 25 балів.

12.2. Якісні критерії оцінювання

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки:

- основи теорії множин;
- основи алгебри висловлювань та бульової алгебри;
- основні поняття алгебраїчних структур;
- основи математичної логіки;

- основи логіки предикатів й кванторів;
- основи рекурсивних функцій;
- основні поняття теорії графів.

Необхідний обсяг вмінь для одержання позитивної оцінки:

- вміння розв'язувати завдання різного рівня складності;
- застосовувати методи дискретної математики при вирішенні практичних задач;
- вміння робити висновки на основі отриманих результатів розв'язання задачі.

12.3 Критерії оцінювання роботи студента протягом семестру

Задовільно (60-74). Мати мінімум знань та умінь. Відпрацювати та захистити всі лабораторні роботи. Знати основи теорії множин, алгебри висловлювань та бульової алгебри. Уміти розв'язати прості завдання з указаних тем.

Добре (75-89). Твердо знати мінімум знань, виконати усі завдання. Показати вміння виконувати та захищати всі лабораторні роботи в обумовлений викладачем строк з обґрунтуванням рішень та заходів, які запропоновано у роботах. Вміти дати пояснення отриманих результатів.

Відмінно (90-100). Повно знати основний та додатковий матеріал. Знати усі теми. Орієнтуватися у підручниках та посібниках. Безпомилково виконувати та захищати всі лабораторні роботи в обумовлений викладачем строк з докладним обґрунтуванням рішень та заходів, які запропоновано у роботах.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

13. Методичне забезпечення

1. Попов В.О., Еременко Н.В. Дискретні моделі й методи аналізу інформаційних систем: учб. посібник. – Х.: Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2010.

14. Рекомендована література

Базова

2. Попов В.О., Еременко Н.В. Дискретні моделі й методи аналізу інформаційних систем: учб. посібник. – Х.: Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2010.
3. Kwong H. A Spiral Work book for Discrete Mathematics – New York : Open SUNY Textbooks, 2015.
4. Коцовський В. М. Основи дискретної математики. – Ужгород: УжНУ «Говерла», 2020.
5. Мартинюк А.Н. Основи дискретної математики. – Одеса: ОНПУ, 2009.
6. Нікольський Ю.В., Пасічник В.В., Щербина Ю.М. Дискретна математика. – К.: Видавнича група ВНУ, 2007.
7. Новотарський М. А. Дискретна математика. – Київ: КПІ ім. І. Сікорського, 2020.
8. Бонадаренко М.Ф., Білоус Н.В., Руткас А.Г. Комп'ютерна дискретна математика. – К.: Компанія СМІТ, 2004.
9. Летичевський О.А., Кривий С.Л., Капітонова Ю.В. Основи дискретної математики.– К.: Наук. Думка, 2002.

Допоміжна

1. Андрійчук В.І., Комарницький М.Я., Іщук Ю.Б. Вступ до дискретної математики. – Львів: ЛНУ, 2003.
2. Кублій Л. І. Комп'ютерна дискретна математика. – Київ : КПІ ім. І. Сікорського, 2020.
3. Ovidiu Bagdasar. Concise Computer Mathematics: Tutorials on Theory and Problems. – University of Derby, 2013.

15. Інформаційні ресурси

1. Eric Lehman, F Thomson Leighton, Albert R Meyer. Mathematics for Computer Science. – [Electronic resource]. Available at: <https://courses.csail.mit.edu/6.042/spring17/mcs.pdf>
2. Gary Haggard, John Schlipf, Sue Whitesides. Discrete Mathematics for Computer Science. – [Electronic resource]. Available at: <https://www2.cs.uh.edu/~arjun/courses/ds/DiscMaths4CompSc.pdf>